

Riigikontrolli koht riigis

RIIGIKONTROLL

Kuna avaliku sektori raha kasutamine tugineb õigusaktide ja sisekontrolli kõrval suuresti ka usaldusele, on avalikule haldusele möödapääsmatud ka auditeerimine ja sellekohase institutsiooni olemasolu.

Audit ei ole eesmärk omaette, vaid juhtimissüsteemi hädavajalik osa, mis aitab vältida või vähendada kõrvalekaldeid seaduslikust, säästlikust, tõhusast ja mõjusast riigivalitsemisest.

Riigikontrollil on tähtis roll Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse vahelises aruandlusahelas.

Avaliku sektori raha tulemusliku kasutamise eest vastutab Riigikogu, kes annab valitsusele raha poliitika elluviimiseks.

Valitsus vastutab Riigikogu ees avaliku sektori raha seadusliku ja tulemusliku kasutamise eest. See tähendab, et valitsus peab looma süsteemi, mis tagaks eesmärkide saavutamise ja tegevuste õiguspärasuse.

Riigikontroll annab Riigikogule ja avalikkusele teavet, kas valitsus on kasutanud raha Riigikogu poolt etteantud reeglite järgi, kas tulemused on saavutatud ning kas nende saavutamiseks on loodud toimiv ja usaldusväärne süsteem. Ehk teisisõnu: kas riik tegutseb säästlikult, tõhusalt ja mõjusalt.

Need kolm on mõõdetavad kriteeriumid, mis näitavad riigi tegevuse tulemuslikkust. Kriteeriumide kehtestamisel on aga mõtet ainult siis, kui on olemas objektiivne tagasiside. Just säärase tagasiside andmine parlamendile ongi Riigikontrolli kui välise kontrollija ülesanne.

Sealjuures on Riigikontrolli puhul olemuslik asjaolu, et ta ise ei teosta võimuga võta vastu otsuseid. Seega on Riigikontrolli ülesanne selles süsteemis abistada neid, kes otsuseid vastu võtavad.

Juhtimisahel – eesmärkide püstitamine ja vahendite eraldamine

Juhtimisahela loogikast lähtuvalt kinnitab Riigikogu pikaajalised ja iga-aastased eesmärgid, annab ministritele nende täitmiseks rahalised vahendid ning loob peamised reeglid ja piirangud raha kasutamiseks.

Minister vastutab oma valitsemisala eesmärkide saavutamise eest eraldatud raha piires ning eraldab raha allasutustele, mille juhid omakorda vastutavad ministri ees eesmärkide saavutamise ja korrektse rahakasutuse eest.

Avaliku sektori raha kasutamine nõuab kõrgeima kontrolliasutuse olemaolu.

Riigikontroll annab Riigikogule objektiivset tagasisidet riigi toimimise majandusliku otstarbekuse kohta.

Juhtimisahelas püstitatakse eesmärgid ja eraldatakse nende saavutamiseks vahendid.

Aruandlusahelas esitatakse info eesmärkide täitmise kohta eraldatud raha piires.

Auditeerimisahel ei loo infot, vaid kontrollib selle tõepärasust. Teisisõnu annab see ministrile kindluse, et talle esitatud info on õige, ja garanteerib Riigikogule, et valitsuse esitatav info on adekvaatne.

Aruandlusahel – info eesmärkide saavutamisest loomaks vastutust

Avaliku sektori vahendite haldaja saab oma tegevuse eest vastutada siis, kui eesmärkide püstitaja ja ülesannete andja on seadnud selged nõuded, kuidas eraldiste kasutamise kohta sisuliselt aru anda. Seega peab aruandlus kajastama mõlemat poolt – nii eesmärkide saavutamist kui ka selleks kulutatud vahendeid.

Ainuüksi ülevaade kulutatud rahast ilma infota eesmärkide saavutamise kohta jätab vastutuse sisutuks. Ülevaade saavutatud eesmärkidest ilma infota kulu- tuste kohta jätab aga saavutused võrreldamatuks.

Auditeerimisahel – kinnitus info õigsuse kohta

Tagamaks aruande õigsust on üldjuhul vaja sõltumatu isiku (audiitori) kinni- tust seal sisalduva info usaldusväärsuse kohta. Iga kõrgema astme audiitor peaks efektiivsuse saavutamiseks tuginema võimalikult palju auditeeritava üksuse siseaudiitori tööle ja sisekontrollisüsteemile. Efektiivsuse nimel on mõistlik, et eri tasandi audiitorid lepivad kokku omavahelise tööjaotuse.

Nii peaks Riigikontroll tagama Riigikogule kindlustunde, et valitsuse ja/või üksiku ministri poolt Riigikogule esitatavad aruanded on õiged. Ministreeriu- mi siseaudiitor peaks andma ministrile kindlustunde, et ministri valitsemisala (sh ministeeriumi) aruandlus on õige, auditeerides selleks vajaduse korral ka allasutuste aruandeid. Allasutuse siseaudiitor peaks looma asutuse juhile kindlustunde, et asutuselt väljapoole (ministrile) minevad aruanded on õiged, auditeerides selleks vajaduse korral ka üksikuid projekte või muid tegevusi.

Järgnev skeem on mõeldud näitlikustama tänapäeva riigihalduse kolme ahela toimimispõhimõtteid ja omavahelisi seoseid. Kuigi see skeem loob ideaalmu- deli, mis Eestis tervikuna veel ei toimi, ollakse selles suunas siiski liikumas.

